

รายงานการ สัมมนาเรื่อง การพัฒนา หมู่บ้านประมง พื้นบ้านใน ประเทศไทย

ระวีวรรณ ขุ่มพฤษย์ ผู้รายงาน

ภาคใต้รายได้โดยทั่วไปสูงกว่าภาคอื่น ๆ แต่เป็นรายได้เฉลี่ย แต่จริง ๆ แล้วภาคใต้ยังมีกลุ่มยากจนเสียเปรียบอยู่มาก และยังมีปัญหาเกี่ยวกับทางด้านการเมือง และวัฒนธรรมอยู่ด้วย

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยความร่วมมือขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้จัดการสัมมนาครั้งนี้ขึ้น ณ โรงแรมวังใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ 12-14 มกราคม 2526

จุดมุ่งหมายของการสัมมนาครั้งนี้ คือความพยายามที่จะหาข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับการครองชีพ และคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยพุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในด้านเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ กลุ่มประชากรผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงขนาดเล็ก คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งประกอบอาชีพประมงในระดับครอบครัว เพื่อการยังชีพ โดยอาศัยเครื่องมือขนาดเล็ก

ประกอบอาชีพ ทั้งนี้จากหลักฐานที่ปรากฏในรายงานการวิจัยเกี่ยวกับระบบการประมงพื้นบ้าน แสดงให้เห็นว่าเท่าที่ผ่านมา ชาวประมงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในวงการเศรษฐกิจการประมงของประเทศ แต่ปรากฏว่าในขณะที่การประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่กำลังขยายตัว และมีรายได้ในระดับสูงจากการจับสัตว์น้ำ แต่ชาวประมงพื้นบ้านกำลังประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากทรัพยากรลดน้อยลง ขาดทุนรอนที่จะซื้อหาอุปกรณ์ทันสมัยใช้ในการจับสัตว์น้ำ มีผลทำให้รายได้ลดน้อยลง รวมทั้งชีวิตสังคมและความเป็นอยู่โดยทั่วไปต่ำกว่ามาตรฐาน สิ่งเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องได้มีการดูแล และให้ความช่วยเหลือจากรัฐในรูปแบบต่าง ๆ และแม้ว่ารัฐบาล

ต้องการที่จะลดช่องว่างในเรื่องรายได้ระหว่างผู้ประกอบการประมงขนาดใหญ่ และการประมงพื้นบ้านก็ยังกระทำได้อยาก เพราะขาดข้อมูลที่แม่นยำ และเชื่อถือได้เกี่ยวกับการประมงพื้นบ้าน

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว สถาบันประชากรศาสตร์ จึงได้จัดให้มีการสัมมนา โดยได้เชิญผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประมงพื้นบ้านจากท้องถิ่นในจังหวัดที่ทำการประมงพื้นบ้านทั้งหมด 10 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล ตรัง พังงา ภูเก็ต และกระบี่ นอกจากนี้ยังมีผู้แทนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระ

ทรงเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และศูนย์การ
ศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ เป็นต้น ผู้
แทนจากจังหวัดและหน่วยงานต่าง ๆ
ดังกล่าว มีจำนวนรวม 42 คน

วันแรกของการสัมมนา คือวัน
พุธที่ 12 มกราคม 2526 นั้น ภาคเช้า
เป็นรายการลงทะเบียนรับเอกสารต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องตลอดเช้า ทั้งนี้เพื่อรอผู้เข้า
ร่วมสัมมนาจากจังหวัดอื่น ๆ ที่ยังเดิน
ทางมาไม่ถึง ส่วนภาคบ่ายนั้นเป็นพิธี
เปิดการสัมมนา โดยท่านรองผู้ว่าราชการ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากผู้ว่าราชการ
จังหวัดท่านติดธุระสำคัญ หลังจากนั้น
นั้นรองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์
เทพวัลย์ ได้กล่าวถึงความจำเป็นและ
วัตถุประสงค์ของการสัมมนา จากนั้น
ได้มีการนำอภิปรายในหัวข้อต่าง ๆ
โดยรองศาสตราจารย์ ดร.กำพล อดุล
วิทย์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ :-

**งานวิจัยเกี่ยวกับการประมงพื้น
บ้าน** เท่าที่ผ่านมา งานวิจัยเกี่ยวกับประมง
ขนาดเล็กมีอยู่น้อย ทั้งที่อาชีพประมง
เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับทางภาค
ใต้ เท่าที่ผ่านมารัฐบาลมีคอยให้ความ
สนใจกับประมงขนาดเล็กเท่าที่ควร ด้วย
เหตุที่นโยบายของรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับ
การลากอวน ทำให้ประมงขนาดเล็ก
ต้องอพยพเคลื่อนย้ายตัวเอง หรือไม่ก็
ต้องเลิกการทำประมงไป ประกอบกับ
ในการทำประมงขนาดเล็กนั้น ต้องอาศัย
ประมงพาณิชย์ เพราะต้องขึ้นกับพ่อค้า
คนกลาง จึงทำให้รายได้ของชาวประมง
ขนาดเล็กต้องลดต่ำลง จึงพบว่าประมง
ขนาดเล็กลดลงประมาณร้อยละ 29
ในขณะที่ประมงขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นถึง
ร้อยละ 129

โดยสรุปแล้วการที่รัฐบาลขาด

ความสนใจในการพัฒนาหมู่บ้านประมง
พื้นบ้าน เพราะรัฐบาลขาดข้อมูลเกี่ยว
กับการประมงพื้นบ้าน ทำให้ไม่สามารถ
ที่จะวางแผนหรือนโยบายในการที่จะ
ลดช่องว่างด้านรายได้ ถึงแม้ว่าองค์การ
อาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ
(FAO) จะให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการ
ประมง แต่ผลผลิตที่ได้จากการประมง
พื้นบ้าน ก็ยังต่ำกว่าของประมงพาณิชย์
มาก รัฐจึงยังให้ความสนใจน้อยลง ใน
ที่สุดประมงพื้นบ้านก็จะถูกกลืนโดย
ประมงพาณิชย์ ชาวประมงพื้นบ้าน
กลายมาเป็นลูกจ้างทำการประมง และ
สลายตัวจากอาชีพการทำประมงพื้นบ้าน

ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านนั้น
จากงานวิจัยพบว่า เนื่องมาจากการขาด
การศึกษา และการสาธารณสุขที่จำเป็น
ขาดแคลนสาธารณสุขโลก ประกอบกับ
แม่บ้านชาวประมงมิได้ใช้เวลาว่างให้
เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และ
จากผลงานวิจัยต่าง ๆ มีข้อเสนอแนะ
ดังนี้คือ

ก. ในระยะสั้น ควรเริ่มโครงการ
เล็ก ๆ ก่อน แล้วขยายขอบเขต
ให้ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ในภายหลัง
และสมควรจัดหาเงินทุนหมุนเวียนให้
กับชาวประมง

ข. ในระยะยาว ส่งเสริมการ
พัฒนาชนบท เพื่อยกระดับฐานะความ
เป็นอยู่ของประชากร ให้บริการด้าน
การศึกษาและสาธารณสุข ส่งเสริมให้
ชาวประมงมีผลประโยชน์ร่วมกัน
เช่น การสหกรณ์

แผนพัฒนาชนบท (เน้นหมู่บ้านประมง)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ซึ่งเริ่มเมื่อปี 2504 นั้น ใน
แผนที่ 1 และแผนที่ 2 นั้น เรานั้นหนัก
ไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
เป็นหลัก พอเริ่มแผนที่ 3 คือช่วง
2515-2519 ก็เริ่มนำอาชีพจัจทางสังคม
เข้ามาด้วย ส่วนแผนที่ 4 ก็มีลักษณะที่
จะพิจารณาแก้ไขปัญหาบางอย่างที่ไม่ได้
ผลในแผนที่ 3 เพิ่งจะเริ่มในแผนที่ 5
นี้เอง ที่มุ่งเน้นในการที่จะพัฒนาชนบท
โดยเฉพาะ โดยมีแผนที่จะแก้ไขความ
ยากจนและปัญหาที่สำคัญ โดยเริ่ม
จากว่ามีกลุ่มปัญหาที่สำคัญ ๆ อะไรบ้าง
ซึ่งก็ปรากฏว่า กลุ่มปัญหาที่สำคัญ ๆ
ก็คือ

1. ความขาดแคลน ซึ่งได้แก่
การขาดน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ขาดปัจจัย
ในการผลิต เช่น โคน กระบือ
2. ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ

3. ความไม่รู้ ซึ่งก็ได้เกิดความเสียเปรียบในสังคม สำหรับการดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหา ก็โดยการที่รัฐบาลเริ่มจากการจัดกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนา โดยแบ่งเป็น

(1) กลุ่มพื้นที่เป้าหมาย กลุ่มพื้นที่เป้าหมายนี้ จะคัดเลือกมาจากการจัดระดับความรุนแรงของความยากจน โดยแบ่งเป็นเขตแล้วเลือกลงไปในระดับอำเภอ และในระดับหมู่บ้าน ตามลำดับ ซึ่งปรากฏว่ามีกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับเลือกทั้งหมด 288 อำเภอ รวม 12,524 หมู่บ้าน ครอบคลุมจำนวนประชากร 1 ล้านกว่าครอบครัว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เลือกมานี้ ถือให้เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญอันดับแรกที่จะได้รับการพัฒนา

(2) กลุ่มเป้าหมายทางเศรษฐกิจ มุ่งในทางที่จะเพิ่มผลผลิตให้ได้ประมาณ 2%

(3) กลุ่มเป้าหมายทางสังคม มุ่งปรับปรุงโครงสร้างสาธารณสุขขั้นมูลฐาน ให้ครอบคลุมหมดภายใน 2 ปี

(4) กลุ่มเป้าหมายทางโภชนาการ มุ่งให้อาหารแม่และเด็ก

สำหรับการพัฒนาภาคใต้

ภาคใต้รายได้โดยทั่วไปสูงกว่าภาคอื่น ๆ แต่เป็นรายได้เฉลี่ย แต่จริง ๆ

แล้วภาคใต้อาจมีกลุ่มยากจนเสียเปรียบอยู่มาก และยังมีปัญหาเกี่ยวกับทางด้านการเมือง และวัฒนธรรมอยู่ด้วย จำต้องระวังมากในการพัฒนา สำหรับเรื่องอื่น ๆ สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมีโครงการช่วยเหลือไว้หลายเรื่อง เรื่องหนึ่งคือ โครงการพัฒนาประมงภาคใต้ ซึ่งเป้าหมายของโครงการ 2 ปีข้างหน้าคือ

1. โครงการเลี้ยงปลากระพงขาว โดยการเลี้ยงในกระชัง ซึ่งโครงการนี้จะจัดให้เขตยากจน 5 จังหวัด มีกระชังทั้งหมด 600 กระชัง

2. โครงการเลี้ยงหอยแครง

3. โครงการศึกษานอกโรงเรียน ใน 5 จังหวัด

งบประมาณที่จะใช้ในการพัฒนาได้รับการอนุมัติไปแล้วทั้งสิ้น 17.8 ล้านบาท ซึ่งกรมประมงจะได้ประมาณ 14 ล้านบาท เพื่อจะใช้พัฒนารายได้ของประมงภาคใต้

บทบาทของกรมประมง

การพัฒนาให้เป็นไปตามนโยบายของกรมประมง ค่อนข้างจะทำได้ลำบาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีการขัดกันในการดำเนินนโยบาย นั่นก็คือทางกรมประมงมีหน้าที่จัดหาสัตว์น้ำให้ประชากรบริโภค โดยทั่วถึง ซึ่งการจะทำอย่างนี้ได้ ก็

หมายความว่าจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในเครื่องมือ เป็นต้นว่าพัฒนาอวนลาก และการประมงขนาดใหญ่ ซึ่งการทำประมงในระดับนี้จะต้องใช้ทุนมาก ผลก็คือก่อปัญหาให้กับประมงพื้นบ้าน เพราะไม่สามารถจะลงทุนปรับปรุงเครื่องมือในการจับปลา และในที่สุดก็จะสู้ประมงขนาดใหญ่ไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามทำการประมง โดยเครื่องยนต์เรือในรัศมีห่างจากชายฝั่งทะเล 3,000 เมตร เพื่อสงวนเขตชายฝั่งไว้ให้ชาวประมงขนาดเล็ก ชาวประมงขนาดเล็กก็ยังไม่สามารถสู้การประมงพาณิชย์ได้

อย่างไรก็ดี กรมประมงมีนโยบายช่วยเหลือชาวประมงผู้ยากจน แต่การช่วยเหลือดังกล่าวก็ผันแปรไปในแต่ละภูมิภาค เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน ปัญหาในแต่ละแห่งก็แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมประมงน้ำจืด ทำนบปลา เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้พอแก่การบริโภคของชาวบ้านในภาคเหนือและอีสาน สำหรับในภาคใต้ ปัญหาเกี่ยวกับการประมงที่พบ มิใช่การขาดแคลนสัตว์น้ำ หากแต่เป็นการขาดรายได้ เพราะฉะนั้นจึงอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะขายสัตว์น้ำที่จับมาได้ในราคาดี ทำอย่างไรจึงจะเพิ่มรายได้ให้ชาวประมง เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งในการดำเนินการในเรื่องนี้ ก็ต้องอาศัยชาวบ้านให้เสนอความคิดเห็นและความต้องการผ่านสภาตำบลขึ้นไป เพื่อจะได้เสนอกรมประมงและทางกรมฯ จะได้ออกนโยบายเพื่อการปฏิบัติต่อไป

การปฏิบัติงานเกี่ยวกับหมู่บ้านประมง
ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับหมู่บ้านประมงนั้น ต้องปฏิบัติงานตามความต้องการ 3 ฝ่าย คือ กรมประมง จังหวัด และราษฎร งานส่วนใหญ่ที่ดำเนินการก็

ได้แก่ งานส่งเสริมอาชีพการประมงเพื่อเพิ่มรายได้ ในแง่ของการพัฒนาเครื่องมือและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทุกชนิด แต่ทั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละแห่งก็เหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงแต่ละอย่าง เช่น บางแห่งเหมาะจะเลี้ยงหอยแครง ปลากระพงขาว บางแห่งเหมาะกับหอยนางรม ฯลฯ นอกไปจากนี้ในการปฏิบัติงานจะต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น จังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งเกิดลูกปลาธรรมชาติ แต่ชาวบ้านไม่รู้จักเลี้ยง ได้แต่จับไปขายให้ประมงทะเลเขี้ยว ซึ่งก็ต้องแนะนำชาวบ้านในการเลี้ยง ปัจจุบันชาวบ้านก็ค้นตัวกันมากในเรื่องนี้

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับหมู่บ้านประมงพอจะประมวลได้ดังนี้

1. ราษฎรในหมู่บ้านประมงขาดการศึกษา ส่วนใหญ่จบแค่การศึกษาภาคบังคับ การขาดการศึกษาทำให้ไม่สามารถอ่านเอกสารของทางการเกี่ยวกับการทำอาชีพประมงที่แจกจ่ายออกไปได้ ต้องอาศัยการชี้แจงในรายละเอียด แต่ส่วนใหญ่ของผู้ที่เข้ามาจับฟังคำชี้แจงก็มักจะเป็นผู้หญิง เพราะในหมู่บ้านประมงมักจะเหลือแต่หญิงกับเด็ก คนหนุ่มจะออกไปทำประมงหรือรับจ้าง เมื่อผู้หญิงเข้าจับฟังการชี้แจงในเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องของผู้ชายก็อาจไม่ให้ความสนใจ อาจจะถ่ายถอดหรือไม่ถ่ายถอดสิ่งที่ตนรู้อีกก็ได้

2. ราษฎรขาดความสนใจและกระตือรือร้น ด้วยพอใจในสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง เนื่องจากมีทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ จึงไม่สนใจในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น

82 รุสมิแธ

3. นิสัยของชาวประมง รักอิสระเสรี ไม่นิยมการรวมกลุ่ม ทำให้ขัดกับหลักของการพัฒนา ซึ่งต้องการให้มีการรวมกลุ่ม

4. ขึ้นกับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปปฏิบัติงาน ว่าจริงใจและตั้งใจแค่ไหน ในการจะช่วยชาวประมง

จากการอภิปรายกลุ่ม ได้มีการอภิปรายในเรื่องคำจำกัดความของการประมงพื้นบ้าน ซึ่งหมายถึงการทำประมงที่ใช้เครื่องมือขนาดเล็ก มีความสามารถในการจับสัตว์น้ำน้อย และมีรายได้ต่ำ ซึ่งเรื่องการประมงนี้ ควรจะพยายามทำให้ประชากรทุกคนตระหนักว่าเป็นทรัพยากรของประเทศ บุคคลแต่ละคนเป็นผู้ใช้ทรัพยากรและต้องปฏิบัติตามกฎที่รัฐบาลวางไว้

ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านนั้น จากการอภิปรายพอจะสรุปปัญหาได้ดังนี้คือ

1. จากสภาพความเป็นจริงของหมู่บ้าน ชาวประมงขาดพื้นที่เพาะเลี้ยงขาดทุนรอน โครงการที่ช่วยชาวประมงพื้นบ้านนั้น ผู้ที่มีสิทธิในการเพาะเลี้ยงผู้ที่มีโอกาสจะเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย

2. นโยบายของรัฐบาลสวนทางกับความเป็นจริง รัฐบาลเองส่งเสริมการเพาะเลี้ยง ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่นด้านอื่น เช่น ขุดแร่ ซึ่งทำลายการลงทุนการเพาะเลี้ยงที่ชาวประมงทำไว้

3. ความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและราษฎร ใช้ภาษาคนละภาษา ประกอบกับชาวประมงเองก็ไม่มีโอกาสได้พบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ - เพื่อรับคำแนะนำ พบแต่ตอนถูกจับในเรื่องอาชญาบัตร

4. ในการส่งเสริมอาชีพของรัฐบาลนั้น ควรหาตลาดไว้รองรับผลผลิตที่

เพิ่มขึ้นด้วย

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหา นั้น ควรจะคำนึงถึงว่า ถ้าจะพัฒนาจะพัฒนาชาวประมงถึงระดับไหน และจะใช้วิธีการใด

อนึ่ง ข้อเสนอแนะในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านประมงมีดังต่อไปนี้

1. ควรมีการส่งเสริมบทบาทสตรีให้มากกว่าเดิม และบทบาทของสตรีโดยที่ไม่ให้ผู้หญิงมีบทบาทที่ขัดกันระหว่างบทบาทในบ้าน คือการเป็นแม่บ้าน เป็นมารดา กับบทบาทนอกบ้าน ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ในอาชีพประมง ผู้หญิงจะมีส่วนช่วยในทางเศรษฐกิจมาก เพราะฝ่ายชายไปหาปลา ฝ่ายหญิงนำปลาไปขายที่ตลาด หากส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงมากขึ้น ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว

2. ควรให้มีโครงการส่งเสริมอาชีพ หากแต่โครงการที่เสนอขึ้นมานั้น ควรจะอยู่ในลักษณะของการส่งเสริมรายได้ที่ผู้หญิงยังคงอยู่ในบ้าน และไม่ทิ้งงานบ้าน ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาจากทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น เช่น การเพาะเลี้ยง ทอผ้า ฯลฯ

3. ส่งเสริมระบบสหกรณ์ โดยพัฒนาทางด้านจิตใจ อันมีส่วนสำคัญต่อการสร้างเสริมสหกรณ์

4. เน้นถึงการพัฒนาเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านมากขึ้น

5. ศึกษาถึงการใช้เวลาของผู้หญิงก่อนที่จะตัดสินใจให้เขามามีส่วนร่วมในโครงการ เพื่อมิให้มีผลกระทบกระเทือนต่อครอบครัว

วันที่สองของการสัมมนา คือวันพฤหัสบดีที่ 13 มกร 2526 นั้น เป็นการสัมมนากลุ่มย่อย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 มีดร.กำพล อดุลวิทย์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็น
ประธานกลุ่ม กลุ่มที่ 2 มีนายจรศักดิ์
เวชการวัณย์ หัวหน้างานเศรษฐกิจการ
ประมงเป็นประธานกลุ่ม ที่ประชุมกลุ่ม
ทั้งสองได้พูดถึง ปัญหาในการประกอบ
อาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน รวมทั้ง
ข้อเสนอแนะในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อ
ปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาว
ประมงพื้นบ้านให้ดีขึ้น นอกจากนี้ก็ยัง
ได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางถึง
การสนับสนุนให้สตรีมีส่วนร่วมในการ
พัฒนาหมู่บ้าน ผลของการสัมมนาในกลุ่ม
ย่อยทั้งสองกลุ่ม ได้เสนอต่อที่ประชุม
ใหญ่ ในวันศุกร์ที่ 14 มกราคม 2526
ในภาคบ่ายหลังจากที่กลับจากการเยี่ยม
ชมฟาร์มหอยนางรม ที่อำเภอกาญจน
ดิษฐ์ในรอบเช้าแล้ว หลังจากเสนอผล
สรุปของแต่ละกลุ่มเรียบร้อยแล้ว ก็เป็น
การสิ้นสุดการสัมมนา ปิดพิธีการสัมมนา
ข้อที่น่าสังเกตสำหรับรายการ
สัมมนาครั้งนี้ก็คือ ผู้จัดงานพยายาม
ให้บรรยากาศของการสัมมนาเป็นไป
อย่างสะดวกสบาย เป็นกันเองมากที่สุด
โดยที่ให้แต่งกายได้ตามสบาย จึงเห็น
ได้ว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นสตรี ก็
สามารถนั่งกางเกงขายาวเข้าร่วมประชุมได้
ขณะเดียวกันนักวิชาการหลายท่านก็
ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะพูดจาประสา
ชาวบ้าน โดยไม่ติดศัพท์แสงในภาษา
อังกฤษมาใช้ในที่ประชุม เนื่องจากผู้
เข้าร่วมสัมมนามีหลายระดับ รวมทั้ง
ตัวแทนจากชาวประมงพื้นบ้านในแต่ละ
จังหวัดโดยตรง นับได้ว่าการจัดการ
ประสบผลสำเร็จอย่างสูง แต่ข้อที่ชาว
ประมงที่เข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้
หวังมากที่สุดก็คือ การนำผลของการ
สัมมนาไปใช้ให้เกิดผลได้จริงในทาง
ปฏิบัติ ซึ่งเท่ากับว่าการสัมมนาครั้งนี้
ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง